

ВІДГУК

офіційного опонента д.пед.н., професора М.І.Пентилюк
про дисертацію Н.Д. Скибун з теми «Формування професійної мовленнєвої
компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю»,
подану на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 –
теорія та методика навчання (українська)

Одне з центральних місць у національному відродженні України займає рівень професійної підготовки культури українськомовного спілкування студентів середніх спеціальних і вищих закладів освіти, що залежить від характеру майбутньої діяльності фахівця. На сучасному етапі культурного й державного розвитку України особливої уваги набуває гуманітаризація професійної освіти, а однією з якостей духовно багатой й інтелектуально розвиненої людини, готової до майбутньої діяльності, є високий рівень мовленнєвої компетентності.

На основі положень статті 10 Конституції України щодо гарантії застосування мов у нашій державі мовою навчання у вищих навчальних закладах є українська мова. Державний її статус вимагає глибокого засвоєння мовленнєвих норм, підвищення рівня культури професійного спілкування.

Становлення вітчизняної туристичної галузі зумовлює потребу в підвищенні рівня професійно-мовленнєвої підготовки її майбутніх фахівців. У цьому ключі актуальність дисертаційного дослідження Н.Д. Скибун не викликає заперечень. Справді, майбутні працівники туристичної галузі потребують підвищення якості теоретичної підготовки, і насамперед поліпшення мовленнєвої компетентності.

Підтвердженням цього є проведений дисертанткою аналіз джерельної бази, що свідчить про значний інтерес учених до проблем підготовки

фахівців туристичного профілю. Однак цей інтерес має побічний характер. Більшість досліджень, присвячених вивченню особливостей вишівської лінгводидактики, пов'язаної з підготовкою фахівців нефілологічного профілю. Єдиною працею в цьому контексті є дисертаційне дослідження І.В.Довженко «Формування культури україномовного спілкування в майбутній професійній діяльності фахівців сфери обслуговування» (Херсон, 2008).

Поставивши за мету теоретично обґрунтувати, розробити й експериментально перевірити ефективність авторської методики формування професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичної галузі, дослідниця визначила низку завдань, спрямованих на виокремлення базових понять дослідження, обґрунтування теоретичних засад, аналізу змісту чинного навчання – методичного забезпечення підготовки фахівців та розроблення й експериментальну перевірку авторської методики.

Чітко визначивши предмет дослідження, Н.Д. Скибун підвела під нього солідну теоретико-методологічну основу, що дозволило реалізувати завдання дослідження і досягти певної наукової новизни, зокрема вперше з'ясувати й витлумачити зміст поняття «професійна мовленнєва компетентність майбутніх фахівців туристичного профілю», конкретизувати психолінгвістичні, лінгводидактичні засади, лінгводидактичні умови досліджуваного процесу, а головне – розробити стратегії професійно зорієнтованої комунікативної взаємодії учасників освітнього процесу, організувати міжкультурне спілкування з опорою на українську й англійську мови. Останнє особливо важливе з метою входження означеної галузі України в європейський і світовий культурний простір.

Цікавою є авторська методика, спрямована на вдосконалення форм, методів, прийомів і засобів навчання української мови й формування комунікативної компетентності.

Експериментальна база досить широка, хоча, на наш погляд, можна було використати й Київський національний торговельно-економічний

університет та Київський університет туризму, економіки і права, які готують аналогічних фахівців.

Структура роботи традиційна – вступ, три розділи, висновки.

Кожен розділ роботи містить висновки і має свої завдання.

У першому розділі авторка визначає теоретичні засади дослідження (психололінгвістичні, лінгводидактичні), окреслює його базові поняття.

Позитивно, що значна увага приділена мовленнєвій діяльності студентів, оскільки саме вона є основою формування мовленнєво-професійної компетентності майбутніх фахівців.

Грунтовному аналізу дослідниця піддає поняття «компетенція» та «компетентність» і на основі сучасних наукових трактувань відповідно розмежовує їх, особливу увагу приділяючи мовленнєвій компетентності, що цілком зрозуміло.

Аналізуючи види мовленнєвої діяльності, Наталія Дмитрівна виокремлює роль різних видів говоріння, читання, роботи з текстом та етапи його породження.

Добротно аналізує здобувачка й лінгводидактичні основи досліджуваної проблеми, зокрема систему загальнодидактичних і специфічних принципів, і насамперед тих, що характеризують сучасну методику навчання мови у вищій школі.

Це принципи інтерактивності навчання, фундаментальності освіти та її професійної спрямованості, моделювання відібраного змісту навчання та ін..

Констатуючи ефективність традиційних форм, методів і прийомів, авторка намагається виділити ті з них, що найкраще забезпечують формування мовленнєво-професійної компетентності студентів. Тому серед форм навчальної діяльності виділяє комунікативний тренінг (с.43) як особливу організацію навчання, спрямовану на засвоєння змісту освіти, комунікативний і професійний розвиток особистості майбутнього фахівця туристичного профілю. Приклад такої форми заняття подано на сторінках 135–137 в розділі 3.

Ефективність формування професійної мовленнєвої компетентності фахівця залежить від його особистості й тих умов, у яких здійснюється навчальний процес. Розуміння цього спонукало Н.Д.Скибун визначити лінгводидактичні умови: семантична реалізація міждисциплінарних зв'язків у контексті комунікативно-діяльнісного підходу; розроблення стратегії професійно зорієнтованої комунікативної взаємодії учасників освітнього процесу; організація системи міжкультурного спілкування на засадах соціокультурного підходу. На наш погляд, визначені умови доцільніше було помістити на початку підрозділу 1.3 як загальну лінгводидактичну орієнтацію на процес навчання, а не наприкінці його.

Аналізуючи теорію і практику формування професійної мовленнєвої компетентності (розділ 2), Н.Д.Скибун здійснила аналіз методичного забезпечення цього процесу, розглянувши її через призму праць сучасних учених-методистів та практичну діяльність викладачів вищої школи. Відзначимо, що таких праць, особливо посібників, дуже багато, авторці досить складно було виокремити найважливіші з них, тим паче, що конкретних посібників для майбутніх фахівців туристичного профілю просто немає. Не дивно, що дослідниця дещо «потонула» в цьому аналізі, випустивши деякі дисертаційні дослідження з означеної проблеми. І все ж віддамо належне дослідниці: здійснений аналіз дозволив виокремити складники комунікативної (мовленнєвої) компетентності (їх виявилось сім, с.68). Дещо переобтяжливий і не завжди послідовний аналіз методичного забезпечення дозволив Н.Д.Скибун дійти висновків про необхідність створення спеціальних посібників, збільшення годин на дисципліну «Українська мова (за професійним спрямуванням)» і підтвердив актуальність дослідження.

Вивчення стану сформованості означеної компетентності студентів (констатувальний етап дослідження) здійснювалося низкою завдань (с.79), різними формами діагностики і контрольних зрізів. Зауважимо, що не всі завдання професійно орієнтовані на майбутній фах, а мають в основному

загальне соціокультурне спрямування. Визначення рівнів сформованості професійно-мовленнєвої компетентності дозволило провести констатувальний етап дослідження на основі кількісних показників і дійти висновку, що переважають середній (близько 75 %) і низький рівні. А це підтвердило гіпотетичну необхідність створення авторської методики навчання студентів означеної спеціальності.

У розділі 3 «Експериментально-дослідне навчання за пропонованою методикою» дослідниця визначає завдання, перебіг експерименту та подає його результати. У розробленні експериментальної методики зіграло роль визначене в процесі констатувального етапу припущення (с.96), на основі якого дисертантка окреслила коло умов (с.97), виділила технологічні етапи формувального експерименту (див. табл. 3.1, с. 102). Серед найефективніших методів, форм і прийомів дослідного навчання використовувалися комунікативні тренінги, дидактичні ігри, різноманітні вправи, робота з текстом, у тому числі й самостійна. Авторка створила змістовний дидактичний комплекс, що забезпечило навчальний процес як методичну систему формування мовленнєво-професійної компетентності студентів.

У дисертації деталізовано форми самостійної роботи та шляхи її організації.

Узагалі перебіг формувального експерименту докладно описано відповідно до виділених етапів дослідження (мотиваційно-цільовий, креативно-продуктивний, узагальнювально-корекційний), ілюстровано великою кількістю дидактичного матеріалу.

Результати дослідного навчання підтверджують достовірність проведеної роботи й ефективність авторської методики. Про це свідчать якісний і кількісний аналізи контрольних зрізів, проведених в експериментальних і контрольних групах.

Загалом дисертаційне дослідження Н.Д. Скибун відзначається глибиною аналізу наукових джерел, чітким науковим передбаченням, що зумовило визначення його завдань і спонукало до розроблення авторської методики.

Останнє свідчить про ерудованість автора в галузі сучасної лінгводидактики вищої школи, здатність визначати актуальні проблеми й успішно їх вирішувати.

Отже, дисертація Н.Д.Скибун є самостійним актуальним дослідженням, автореферат адекватно відображає її зміст.

Попри загалом високу оцінку опонованої роботи висловимо деякі зауваження і побажання.

1. Об'єкт дослідження має відображати більш широкий процес, наприклад, навчання української мови в професійно зумовленому середовищі або навчання української мови майбутніх фахівців туристичного профілю.

2. Визначаючи рівні (с.91) сформованості професійно-мовленнєвої компетентності студентів, варто було визначити їхні критерії та показники.

3. Дослідження виграло, якби авторка представила свою програму формувального експерименту, скоординувавши її зі змістом навчальної дисципліни. Ураховуючи обсяг такої програми, її можна було б помістити в додатках, а фрагмент уключити в текст третього розділу. І, звичайно, ще краще, якби програма експерименту була схематично подана у вигляді дидактичної моделі, як це прийнято в сучасних лінгводидактичних дослідженнях.

4. Як ми вже відзначали, дисертантка докладно поетапно описала перебіг дослідного навчання. Однак, як нам видається, варто було б визначити межі етапів відповідно до змісту дисципліни і робочої програми. І ще одне. Чомусь міждисциплінарний зв'язок (з англійською мовою) представлено лише на третьому етапі. Адже для фахівців туристичного профілю важлива комунікативна компетентність і з англійської мови, такий зв'язок доцільний на всіх етапах дослідження.

5. Дидактичний матеріал, представлений у дисертації, різноманітний і за змістом, і за методикою виконання. Однак, на наш погляд, варто було б використати більше професійно спрямованих завдань, зокрема ситуативних, що активніше сприяло б формуванню комунікативної компетентності.

6. Варто б розширити додатки (анкети, завдання контрольних зрізів, фрагменти занять тощо).

Висловлені нами зауваження і побажання не впливають на загальну якість роботи й високу оцінку її.

Висновок. Є всі підстави вважати, що дисертація «Формування професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю» є завершеним самостійним дослідженням, відповідає вимогам пунктів 9, 11, 12, 13 і 14, 15 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567, а її автор – Наталія Дмитрівна Скибун – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (українська мова).

Офіційний опонент –

д.пед.н., професор кафедри мовознавства
Херсонського державного університету

М.І.Пентиліук

